1a

HACI MAHMUD EFENDİ
BEŞİKTAŞ
Vakıf Kütüphanesi

T.C. Süleymaniye Kütüphanesi Müdürlüğü
1325

SÜLEYMANİYE G. KÜTÜPHANESİ	
Kısmı	Hacı Mahmud ef.
Yeni Kayıt No.	
Eski Kayıt No.	1494
Tasnif No.	2973

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على محمد
افضل المرسلين وعلى اله واصحابه من الانصار
والمهاجرين **بوندن صكره** معلوم اوله كه بو عبد فقير
محمد الاقكرمانى مراد ايدركه افعال عباد وارادت
جزئيه بياننده لسان تركى ايله بر رساله يازه كه نفعى
عموم اوزره اوله معلوم اولسونكه افعال عباد حقنده
مذاهب عديده واردر لكن شيطان لعينك
نزغاتندن سلامت وقاعدۀ تكليفك صحتى وطاعتده
مدح وثواب ومعصيتده ذم وعقاب الحق
امام الهدى ابو منصور ماتريدى مذهبنده اولوركه

اولوركه بو مذهب جمله اصحاب كرام وتابعين
وامام ابى حنيفه مذهبيدركه انسان افعال اختياريه
ارادۀ جزئيه سنى بر مقدور جانبنه صرف ايدر
كاسب اولور والله تعالى حضرتلرى اول مقدورى
خلق ايدر بر مقدورايكى قدرت تحتنده داخل
اولمش اولور لكن عبدك قدرتى كاسبه اولوب
الله تعالينك قدرتى خالقه اولمغله جهتلر باشقه
اولوب ضرر ويرمدى بلكه ضرر بر مقدورايكى قدرت
كاسبه نك ياخود ايكى قدرت خالقه نك تحتنده
اولورسه در مذهب منصورده بو ضرر يوقدر
پس ايمدى اول مذاهب عديده يى بيان اتمده
فصول عديده لازم اولدى تاكه حق اولان مذهب
مذاهب باطلهدن فرق اولنوب باطلدن احتراز
وحق مذهب اعتقاد اولنه **فصل اول** مذهب
جبريه محضه بياننده در بو طائفه نك رئيسى جهم
بن صفواندر بونلرك اعتقادى بودر كه عبدك
اصلا فعلى واختيارى وقدرتى يوقدر عبددن

يعني قوللردن صادر اولان اگر عبادت
واگر معصيت حق تعالى انلرى علم ازلده بيلمشده
يعوب وتقديرينه ايمكله قوللر او فعلى اشله
اتمكده مجبور اولمازلر بلكه اعماللرينه جوابي
قفا لف ايتمه اولمازلر ويرلنك
ات الله تعالى اشاغده ذكر اوله

صدور ایدن افعال جمله اضطراریه در هر نفسک
حرکاتی جمادات و نباتاتک حرکاتی کبیدر
و افعالک عبده نسبتی محلنه نسبتدر یوخسه
فاعلنه نسبت دکلدر جاء زید دیمکله طال الغلام
دیمکده فرق یوقدر درلر و بو طائفه نک دلیللری
عقلی و نقلی در دلیل عقلیلری بودر که اکر عبدک
فعلی اختیاریه اولسه ایدی بر جسمک تسکیننی
مراد ایلدکده الله تعالی اول جسمک تحریکنی مراد ایلسه
بو ایکی مراد حاصل اولدی دیسک جمع نقیضین
لازم کلور حاصل اولمدی دیسک رفع نقیضین لازم کلور
بر نیک مرادی حاصل اولدی انجق دیسک
ترجیح بلا مرجح لازم کلور زیرا قدرت الله و قدرت
مستقل اولماده
عبد بر مقدوره نسبت تأثیرده برابردر و دلیل
نقلیلری بودر که الله تعالی خالق کل شیء بیورمشدر
افعال عباد دخی شیء در لازم کلور که انک خالقی
الله تعالی اوله عبدک صنعی اولمیه بر معشر اهل
سنت جواب ویریرز که دلیل عقلیلرنده قدرت

قدرت الله ایله قدرت عبد برابردر دیدکلری
مسلم دکلدر بویله اولیجق اجتماع ایلدکده مراد الله
واقع اولور عبدک مرادی واقع اولماز و دلیل
نقلیلری اهل سنتک مسلمیدر که هر شیئک خالقی
الله تعالی در لکن افعال اختیاریه ده عبدک صنعی
و کسبی واردر انکچون بعض آیات کریمه ده افعال
عبده نسبت اولنمشدر یکتبون الکتاب بایدیهم
کبی فمن شاء فلیؤمن کبی و بو نسبت خلق اعتباریله
دکلدر بلکه کسب اعتباریله در و دخی بو طائفه جبریه یه
معارضه ایدرز که اکر عباد جمادات کبی اولسه
قاعده تکلیف باطل اولور و طاعتده مدح
و ثواب و معصیتده ذم و عقاب عاطل اولور
زیرا بو شیلر افعال اختیاریه ده اولور اضطراریه ده
اولماز بو طائفه حرکات عبد ایله حرکات جمادی
فرق ایتمزز دیدکلری مکابره در زیرا عاقل اولان
کمسنه کندودن صادر اولان فعل اختیاریی قصد
و اراده سیله اولدیغنی جزم ایدر و جوع و عطش

وقتنده اكل وشربه اقدامی كبی وصحیح الاعضادن
قیام طلبی صحیح اولوب ومقعد اولان كمسنه دن
قیام طلبی صحیح اولمادیغی كبی وتكه حمار بر جدولی
بحنغیر كوردكده قصد ایدوب اول جدولی
طفره ایدر اكر جدول واسع اولوب طفره ممكن
دكل ایسه طفره یی قصد ایتمیوب غیر طریقه
سلوك ایدر وبالجمله بو جبریه نك حیوان قدر
ادراكلری اولمامغله مذهبلری اصلا ملتفت
ومعتبر دكلدر انلره میل ایتمدن حذر كركدر فصل
ثانی مذهب معتزله بیاننده در بو طائفه درلر كه
عبد افعالنك خالقیدر واوائل عبد افعالنك
موجدی دیرلر ایدی ابو علی جبائی ظهوره كلوب
موجد ایله خالق بیننده فرق یوقدر دیو خالق
دیمكه جسارت وخرق اجماع ایلدی
وبو طائفه نك دورت دلیللری واردر
اولكی دلیللری بودر كه حركت ماشی اختیاریله
اولوب حركت مرتعش اضطراریله اولدیغی

بدیهیدر ایكنجی دلیللری اكر عبد افعالنك
خالقی اولماسه تكلیف ومدح وذم وثواب
وعقاب جمله باطل اولوردی اوچنجی دلیللری اكر عبد
خالق اولماسه الله تعالی خالق اولسه الله تعالی
قائم وقاعد وآكل وشارب اولمق لازم اولور
دوردنجی دلیللری فتبارك الله احسن الخالقین
واذ تخلق من الطین كهیئة الطیر بو آیتلر
دلالت ایدر كه الله تعالی دن غیری خالق وار
ایمش دیو ضلالته دوشدیلر بز معاشر اهل سنت
جواب ویریرز كه ایكی اولكی دلیللری جبریه یه واردر
واما بزلر كه ماتریدیه یز كسب واختیاری اثبات
ایدرز ماشیده كسب اولوب مرتعشده اولمادیغی یعنی
اقرار ایدرز وتكلیف مدح وذم جمله یرنده اولور
زیرا تكلیف اختیار فعله وصرف قدرته سبب اولور
الله تعالی دخی اكر مانع یوغیسه اول فعلی خلق ایدر
عبددن بو اختیار سببیله صادر اولان فعل
شارعك طلب ایتدیكنه موافق اولورسه طاعت

اولوب ثوابه علامت اولور مخالف اولورسه
معصیت اولوب عقابه علامت اولور بو حمله
عبددن اختیار کافیدر تأثیر و خلق لازم دکلدر
بویلجه حفظ اولنه امّا اوچنجی دلیللری جهل محضدر
زیرا لعالم مثلا قیام ایله متّصف اولانه دیرلر قیام
خلق ایدنه دیمزلر سوادی و بیاضی خلق ایدنه
اسود و ابیض دینمدیکی کبی و امّا دردنجی دلیللری
مردوددر که انده خلق تقدیر و تصویر معناسنه در
یوخسه عدمدن وجوده کتورمک معناسنه
دکلدر بوندنصکره انلره معارضه ایدرز که اکر
عبد افعالنک خالقی اولایدی افعالنک تفصیلنه
عالم اولوردی زیرا برشئ خلق ایتمک اکا وجود
ویرمکدر وجود ویرمک قصد جزئی یه توقف ایدر
قصد جزئی دخی تصور جزئی یه توقف ایدر
زیرا قصد جزئی علم کلیدن صادر اولماز فلاجرم
برشئ خلق ایلمک علم تفصیلی یه توقف ایدی
و امّا کسب قدرت و اراده مقدور جانبنه صرف

صرف ایتمکدر ایجادنده تأثیری یوقدر فلاجرم
کسبه علم اجمالی کافیدر اکر سؤال اولنورسه
عبد افعالنک تفصیلنه عالمدر لکن علمنه علمی
یوقدر جواب اولدر که افعالندن سؤالی
وقتنده نیه عالم دکلدر اکر معلوم اولایدی نیه
معلومدن سؤال وقتنده علمم یوق دیمک
محال اولوردی و بالجمله عالم اولمادیغی قطعیدر
مثلا بر کاتب تحریک انامل ایله تصویر حروف
ایلسه انامل‌نده اولان حرکاته و عظام و اعصاب
و عضلاتده و تفاصیل حرکاته عالم دکلدر اکر
خالق اولایدی عالم اولوردی الا یعلم من خلق
نظم کریمی دلالت ایتدیکی کبی و انلره معارضه ده
والله خلقکم وما تعملون قول شریفی کافیدر کلمهٔ ما
مصدریه اولسون موصوله اولسون مصدریه
اولسه مصدرک اضافتی استغراق افاده
ایدر موصوله اولسه الفاظ عمومدن اولمش
اولور الله تعالی سزلری و جمیع عمللریکزی

یاخود جمیع معمولاتی بکزی خلق ایلدی دیمک اولور
اگر مسند فعلی اوزره مسند الیه تقدیم اولنسه
حصر افاده ایدر قاعده سنه نظراً سزک سزلری
و عملاریکزی خلق ایتمک الله تعالی یه مقصوردر
غیری هیچ برکمسنه نک خلقده علاقه سی یوقدر
دیمک اولور معتزله نک قوللری آیت کریمه ده
اولان حصره مخالف اولمغله باطل اولور
حکایت اولنور که امیر المؤمنین حضرت علی
رضی الله تعالی عنه حضورنده بر معتزله بن خیری
وشری ایجاد ایتمده مستقلم دیدی حضرت
علی کرم الله وجهه دخی ایجادده قدرتک
مع الله میدر یوخسه بدون الله میدر اگر
قدرتم ایجاد ایتمده مع اللهدر دیرسک الله تعالی
ایله ایجادده شرکت دعوی ایتمش اولورسک
واگر بدون الله مستقل اولماکی دعوی
ایدرسک تکریلق دعوی ایتمش اولورسک
دیو ختم کلام بیوردقده معتزلی مبهوت اولوب

اولوب جواب ویرمدی وینه جعفر صادق
حضرتلرندن حکایت اولنور که بر معتزله یه
سورهٔ فاتحه یی قرائت ایله امر ایدوب
معتزلی دخی تلاوت ایدوب وایاک
نستعین آیتنه کلدکده جعفر صادق
حضرتلری بیوردیلر که سزلر که معتزله طایفه سی
عبد افعالنک خالقیدر دیرسز نیچون الله
تعالی دن استعانت ایدرسز دیو جواب
طلب ایتدکده معتزله ملزم اولوب جوابه
اقتداری اولمادی الحمد لله رب العالمین
تنبیه وبو طائفهٔ معتزله دیرلر که الله تعالی ایمانی
وسائر طاعتی مراد ایدر اما کفری ومعاصی یی
مراد ایتمز اگر مراد ایتسه کافر کفری ایله وعاصی
معصیتی ایله مطیع اولمق لازم کلور و بزلر اول
کفره ومعاصی یه راضی اولمالیوز زیرا قضایه
رضا واجبدر والله تعالی ولا یرضی لعباده الکفر
بیورمشدر رضا عین اراده در کفره راضی

اولمایىجه ارادەسی دخی اولماز و دیرلرکه اراده
امرک مدلولیدر یاخود لازمیدر بو مذکور اولان
[illegible]رت عدد دلیلی ایراد ایتدیلر که کفر و سائر
معاصی الله تعالینک ارادەسیله اولمیه
بز معاشر اهل سنت جواب ویریرز که کافر
کفری ایله مطیع اولمق لازم کلور دیدکلری مردوددر
اطاعت مأموربه اولان نسنه تحصیله دیرلر
یوخسه مراد اولنان نسنه تحصیله دیمزلر و کفره
و کفری راضی اولمایوز دیدکلری دخی مردوددر
اوزریمزه لازم اولان الله تعالینک قضاسنه
رضادر یوخسه مقضی یه رضا لازم دکلدر
کفر مقضی در یوخسه رضا دکلدر و رضا عین
اراده در دیدکلری دخی مردوددر زیرا رضا
اراده ایله ترک اعتراض مجموعیدر بو مجموع
ارادەدن اخصدر کفردن رضایی سلب
ایتمدن ارادەیی سلب ایتمکی اقتضا ایتمز
الله تعالی کفردن راضی دکلدر یعنی اراده ایله

ایله ترک اعتراض مجموعی کفرده بولنماز بلکه
اراده واردر لکن ترک اعتراض یوقدر
بلکه اعتراض واردر سائر شرور و معاصی
دخی بویله در یعنی جملەسی مراد الله در لکن مرضی
دکلدر زیرا اعتراض واردر اما اراده امرک
یا مدلولیدر یا لازمیدر دیدکلری باطلدر که
اراده امردن و امر ارادەدن باشقه بولنور
اراده امردن باشقه بولندیغی ظاهردر که
بر شیء مراد ایدرز لکن بر مانع بولنمغله امر ایتمزز
اما امر ارادەدن باشقه بولندیغی مثال
مشهورده اولدیغی کبیدر اول مثال بر عبد
مولیسندن سلطانه شکایت ایدوب بنی
مولام چوق ضرب ایدر دیو عرضحال ایلیسه
سلطان دخی مولایی مؤاخذه ایلدکده اعتذار
ایدوب سبب ضربم عبد مزبورک کثرت
مخالفتیدر حضورده کندویه امر ایدەیم مخالفتی
ظاهر اولسون دیدکده اول عبده حضورده

برنسنه ایله امر ایدر لکن اول امرک وجوده
کلمسن مراد ایتمز که اعتزازی تمام اوله بو مسئله یه
بنا معتزله دن عمر بن عبید دن حکایت
اولنور که بر مجوسی ایله بر سفینه ده ایدک
بنی بر مرتبه الزام ایتدیکه عمرمده اویله الزام
اولمامش ایدم بو مجوسی یه دیدمکه نیچون
اسلامه کلمزسن مجوسی دیدیکه الله تعالی
اسلاممی مراد ایتمز مراد اتسه اسلامه
کلوردم بن دیدمکه الله تعالی اسلامکی مراد
ایدر لکن شیطانک قومز مجوسی دیدیکه
چونکه الله تعالی مراد ایدوب شیطان
مانع اولیبور بن شریک اغلب ایله یم یعنی
شیطان الندە مضطرم بنی نیچون لوم
ایدرسن دیو بنی الزام ایلدی جواب بولامدم
حکایت روایت اولنور که رؤسای معتزله دن
قاضی عبد الجبار همدانی وزرادن وزیر
صاحب بن عبادک مجلسنه کلوب استاد

استاد ابو اسحق اسفراینی یی اول مجلسده
کوردکده سبحان من تنزه عن الفحشاء دیدی
یعنی شرور و معاصی سی الله تعالی مراد ایتمز
دیو استاده تعریض ایلدی استاد دخی مرادینی
واقف اولمغله علی الفور سبحان من لا یجری
فی ملکه الا ما یشاء دیدی یعنی دنیاده اولان
خیرات و معاصی جمله مراد الله در دیو قاضی یی
رد ایلدی قاضی ینه اعاده کلام ایدوب
ایرید ربنا ان یعصی دیدی یعنی ربمز عصیان
اولنماغی مراد ایدرمی استاد دخی افیعصی
ربنا قهرا دیو رد جواب ایلدی یعنی ربمز جبر ایله
معصیت مراد ایدوب خلق ایتمز بلکه عبد اراده
جزئیه سن صرف ایدر الله تعالی دخی خلق ایدر
جبر یوقدر قاضی ینه اعاده کلام ایدوب ارأیت
ان منعنی الهدی وقضی علی بالردی احسن الی
ام اساء یعنی خبر ویر دیکه الله تعالی بندن ایمانی
منع ایلسه و کفر ایله اوزریمه قضا ایلسه احسان می

ایتمش اولور یوخسه اسائتمی یعنی کفری مراد
ایتمك اسائتدر الله تعالی مراد ایتمز دیسه
کرك استاد دخی ان منعك مالك فقد اساء
وان منع ماله فیختص برحمته من یشاء دیوب
رد ایلدی یعنی الله تعالی سنك شیئكی سندن
منع ایدرسه اساءت ایتمش اولور کندی
شیئنکی منع ایدرسه اساءت یوقدر زیرا الله
تعالی مراد ایتدیکی کمسنه اهل هدا ایتدن ایدر
رحمتی واحسانی ایله و مراد ایتدیکی کمسنه اهل
ضلالتدن ایدر نته کم بیورر یضل من یشاء
ویهدی من یشاء لکن بو جمله عبدك ارادهسنه
تابعدر الله تعالی جبر ایله کمسنه نك ضلالتنی
وهدایتنی مراد ایتمز بلکه الله تعالی عبدك افعال
اختیاریهسنی مراد ایدوب خلق ایتمیچون
عبدك اراده جزئیهسن شرط عادی قلمشدر
اصلا جبر یوقدر قاضی جوابه قادر اولمیوب
ملزم اولدی حکایت معتزلهدن برجماعت

برجماعت سنی سیوف ایدوب امام ابوحنیفه
حضرتلرینك اوزرینه داخل اولدیلر دیدیلر که
سن دیرسك که الله تعالی عبدك کفرینی
مراد ایدر بوندن صکره کفر اوزرینه عقاب ایدر
چونکه مراد ایدر عقاب نیجه جائز اولور عقلا
قبیح در دیو کفر و سائر معاصی مراد الله دکلدر
دیو کندی مذهب باطللرن ترویج مراد ایتدکلرینی
امام تمامك معلوملری اولیجق بیورر دیلر که سزلره
بر سؤالم وار الله تعالی بو کافرلردن کفرك
صدور ایده جکین ازلده بلورمیدی بلمزمیدی
بلوردی دیو جواب ویردیلر امام حضرتلری
چونکه الله تعالی بونلردن کفری بلوردی الله تعالی
بلدیکی کبی علمی محقق اولماسنی استر یوخسه
علمی جهل اولماسنی استر یعنی بونلردن کفر
صادر اولماسنی ازلده بلورو علمی جهل اولمق
محال بویله اولیجق کافرك کفرلرینه کافرك
اراده جزئیهسیله مراد ایدر و خلق ایدر که

حتی ازاله بلور و علمنه موافقت اولوب
علمی محقق اوله و اگر کافرک کفرنی مراد ایتمسه
علمی جهله متبدل اولمق لازم کلور ردیوب اول
طایفه معتزله امام حضرتلرینک کلامی صحیح
ابولدیغنی بلدیلر و جمله سی اعتزالدن توبه کار
اولدیلر فالحمد لله رب العالمین سؤال عبد
افعالنک خالقیدر دیمکله معتزله مشرک اولمق
لازم کلمزمی جواب اشراک الوهیتده شریک
اثبات ایتمکدر مجوسیلر کبی یاخود استحقاق
عبادتده شریک اثبات ایتمکدر پوتلره طپان
کبی معتزله بویله شریک اثبات ایتمزلر بلکه عبدک
خلقنی الله تعالینک خلقی کبیدر دیمزلر زیرا عبد
خلق ایتمده اسباب والاته محتاجدر که اول
اسباب والاتی الله تعالی خلق ایدر و اقدار
و تمکین الله تعالیدندر دیرلر بویله اولیجق انلر
مشرک اولمق لازم کلمدی لکن علماء ماوراءالنهر
مبالغه ایدوب انلری تضلیلده افراط ایدوب

ومعتزله دیرلرکه مطلقا خلق استحقاق عبادته
مناط اولاماز بلکه اجسام واعراضی خلق
ایتمکله در استحقاق عبادته مناط اولان
یاخود خلق بلا واسطه استحقاق عبادته
مناطدر دیرلر منه

10

ایدوب انلر مجوسیدن شر در زیرا مجوسه
بر شریک اثبات ایدر اما انلر شرکای منهایه
اثبات ایدرلر دیدیلر لکن مستقل شریک ایدرلر
معتزله عدد عباد مقداری شرکا اثبات ایدر
اما جمله سی الله تعالی یه محتاجدر دیرلر بویله اولیجق
معتزله نک اهون اولوب مجوسینک اشد
اولمش اولور علماء ماوراءالنهرک کلاملری قیاس
شعری درسنه افاده ایتمز لکن مرادلری تضلیلده
مبالغه در حقیقت مشرک دیمک دکلدر اهل
قبله اکفار ایتمک عادت اهل سنت دکلدر بویله
حفظ اوله سؤال ایدرسه که کافرک کفری
وفاسقک فسقی چونکه مراد الله در کافر کفرنده
وفاسق فسقنده مجبور اولمق لازم کلور بویله اولیجق
کافره ایمانله امر وفاسقه طاعت ایله امر نیجه
صحیح اولور جواب اهل سنت طرفندن جواب
اولدرکه الله تعالی بونلردن کفری وفسقی مراد
ایتدی اما کندولرینک اراده واختیارلریله

نه انصاف بودرکه مجوسی بر شریک اثبات ایدر اما صح

مراد ایتمدی جبر لازم کلمز نته کم الله تعالی
بونلرک اختیارلریله کفری وفسقی ایمان وطاعت
اوزره ترجیح ایده جکلرین ازلده بلوب وبلمسندن
جبر لازم کلمدی زیرا علم معلومه تابعدر وتکلیف
محال لازم کلمز زیرا اراده واختیارلری ضدینه
تعلق ایتمکه قابل ایدی سو اختیارلریله کفری
وفسقی ترجیح ایدوب ایمانه وطاعته اراده لرین
تعلیق ایتمکی ضایع ایتدیلر عقابه مستحق اولدیلر
معتزله دیرلرکه الله تعالی کافرک ایماننی وفاسقک
طاعتنی مراد ایدر کافرک کفرنی وفاسقک
فسقنی مراد ایتمز زعم ایدرلرکه قبیح نسنه ی مراد
ایتمک قبیحدر خلق ایتمسی قبیح اولدیغی کبی بز معاشر
اهل سنت دیرزکه قبیح قبیحی کسب ایتمکدر
وقبیح ایله متصف اولمقدر توخسه اراده جزئیه یه
تبعا مراد ایدوب وخلق ایلمک قبیح دکلدر وکافر
ایماننی مراد ایتمدی الله تعالی دخی مراد ایتمدی
وکذلک فاسق طاعتنی مراد ایتمدیکه الله تعالی

الله تعالی دخی مراد ایلیه افعال اختیاریه ی مراد
وخلق ایتمسنده عبدک اراده سی شرط وعادیدر
دنیاده شرور ومعاصی ایمان وطاعتدن چوقدر
بو تقدیرجه اولیجق افعال عبادک چوغی خلاف مراد الله
اولمق لازم کلور وکافردن ایمان وفاسقدن
طاعت مراد اللهدر دیرلر بز معاشر اهل سنت
دیرزکه اگر مراد الله اولان نسنه وجوده کلمسه
مراد ارادت اللهدن تخلف ایلمک لازم
کلور اگر دیرلرسه که بو اراده جبر دکلدر بلکه اراده تعا اراده
رغبتدر نقص لازم کلمز دیرزکه اراده رغبت
وجوده کلمیوب عبد اراده سی وجود بولیجه
مغلوبیت کافی دکلمیدر تو کا رئیس قریه دخی
راضی دکلدر دکلکه امیر ووالی خصوصا الله تعالی
غنی کبیر متعالیدر وبالجمله معتزله نک بو اعتقادی
کلن ضرری نطاق بیان احاطه دن قاصردر
فنعوذ بالله منه **فصل ثالث** استاد ابو اسحق
اسفراینی مذهبیدرکه افعال عباد مجموعی قدرتین ایله

حاصلی دریعنی ایکی قدرت اصل فعلده تأثیر
ایتمک اوزره بو مذهبده نظر واردر اکر مرادی
عبدک قدرتی مستقل بالتأثیر دکلدر قدرت
الله ضم اولندقده مستقل بالتأثیر اولور قدرت
اللهک اعانتی واسطه سیله دیمک ایسه بو
حقه قریبدر و اکر مرادی قدرت الله ایله قدرت
عبدک هر بری تأثیر ایتمده مستقلدر دیمک ایسه
باطلدر که قدرتین مستقلتین مقدور واحد اوزره
توارد ایتمک محالدر **فصل رابع** مذهب قاضی
ابی بکر باقلانی مالکی بیاننده درکه الله تعالینک
قدرتی اصل فعله متعلقدر عبدک قدرتی فعلک
وصفنه متعلقدر اول وصف عبدک فعلی
طاعت اولماسی یا معصیت اولماسیدر
لطم یتیمده اولان لطمک ذاتی الله تعالینک
قدرتی ایله در اما طاعت اولماسی لطمدن
مراد تأدیب ایسه یاخود معصیت اولماسی
لطمدن مراد ایذاء ایسه عبدک قدرتی ایله در

ایله در ظاهر بودر که قاضینک مرادی عبدک
قدرتی خلق طاعتده و خلق معصیتده مستقل
دیمک اولمیه بو تقدیرجه معتزله یه لازم کلن محذور
اکا ده لازم کلور بلکه مراد عبدک قدرتینک
اول وصفده مدخلی واردر اول وصف عبدنا
کوره یا طاعتدر یا معصیتدر دیمکدر لکن بو
مذهب دخی محذوردن قورتلمز زیرا بو وصف
امور اعتباریه در عبدک فعلنه لازمدر امر اللهه
موافق اولمغله طاعت مخالف اولمغله معصیت
دینور بو وصف عبدک قدرتینک آثاریدر
دیمه نک هیچ وجهی یوقدر **فصل خامس** مذهب
فلاسفه بیاننده در آنلر درکه الله تعالی عبدده
قدرت و ارادت صفتلرین ایجاد ایدر صکره
عبدده بولنان قدرت و ارادت مقدورک
وجودنی ایجاب ایدر لکن فلاسفه نک بو مذهب
ظاهر کلاملریدر تحقیق مذهبلری دکلدر زیرا
تحقیق بودر که جمیع حوادثک فاعلی الله تعالیدر

ظاهر کلامزنده اولان وسائط شروط وآلات
قبیلنندر زیرا جمله متفقدرکه جمیع اشیاء
الله تعالی دن صادردر وجمیع موجودات
مطلق آنوک معلولیدردیرلر آفلاطوندن
منقولدرکه بو عالم کره دروارض مرکزدر
وارطهٔ افلاک قسیدر وحوادث سهامدر
وبدن انسان هدفدر والله تعالی الجق رامی
اولان اولدر بویله اولیجق مقر قنغی مکاندر یعنی
قضادن وقدردن مقر یوقدر دیمشدر بو کلام
دلالت ایدرکه الله تعالی دن غیری خالق یوقدر
حضرت علی رضی الله تعالی عنه افلاطونک
فاین المفر کلامنی اشتدکده الله تعالی هو المفر
بیورمشلر یعنی افلاطونک مرادی دخی بودر
آنی کشف بیورمشلردر **فصل سادس** مذهب
امام الحرمین درکه صاحب مواقف امام الحرمین
مذهبی فلاسفه نک مذهب ظاهرلری کبیدر بکا دیدی ع
لکن شارح مقاصد امام الحرمین ارشاد اسمیله

اسمیله مسمی کتابنده صاحب مواقفک خلافنی
تصریح ایتمشدر دیو صاحب مواقفی تخطئه
ایتمشدر کتاب ارشادده دیرکه خالق اشیاء
الله تعالی در الجق اندن غیری خالق یوقدر
وحوادثک کلیسی الله تعالی نک قدرتیله حادث
اولمشدر قدرت عبده متعلق اولان اشیاء
ایله اولمیانک فرق یوقدر کلام ارشاد تمام
اولدی بویله اولیجق امام الحرمین مذهبنده اهل
سنت والجماعتدندر وامام غزالی حضرتلرینک
افتخار ایتدیکی اساتذه سندندر سوء ظندن
حذر گرکدر **فصل سابع** مذهب اشعری بیانندهدر
که جبر متوسطه قائلدرکه افعال عبادک ندو اختیار
لریله در اضطرارلریله دکلدر جبر محض لازم کلمه
لکن عبادک اختیاری الله تعالی دن جبر ایله در
یعنی افعاللرنده مختارلردر لکن اختیار واراده
لرنده مضطرلردر بو مذهبه کوره شیطان لعین
وسوسه ایدوب دیرسه که اعمال صالحه واکاسعی

وقصد مقدر ایسه البته حاصل اولور اگر مقدر
دگل ایسه اعمالک وجودی محالدر انسان
عملده و ترکده مجبوردر قیل وقال فائده ایتمز دیو
وسوسه ایلسه بو مذهب اربابی نیجه جواب ویررلر
اگر دفع وسوسه ده دیرلرسه اراده جزئیه ده
مجبورز اما ارادهٔ عمل جانبنه صرف ایتمده مختارز
فائده ویرمز زیرا اختیار و اراده ده اضطرار
افعال و اعمالده اضطراری اقتضا ایدر زیرا
اراده جزئیه دیمزلر الجق اول عمل جزئی یه متعلق
اولدیغندن دیرلر بوتیله اولیجق اراده ده اضطرار
البته عملده اضطراری اقتضا ایدر وسوسه شیطانیه
جواب میسر اولماز و بو مذهب سلف
صالحین صحابه و تابعین قوللرینه ده مخالفدر
جبر و تفویض یوقدر دیدیلر و لکن امر بین امرین
دیدیلر یعنی فعل عبد الجق خلق الله ایله در عبدک
کسب و اختیارده صنعی یوقدر دیسک جبر لازم
گلور و اگر فعل عبد کندونک اختیاریله در الله

الله تعالی نک خلقده مدخلی یوقدر دیسک تفویض
و قدر لازم گلور یعنی معتزلی مذهبی اولور ایمدی
حق ابو منصورک مذهبیدر که اراده ده و عملده
مختارز جبر یوقدر **فصل یا من** تمذهب شیخ
امام الهدی ابو منصور ماتریدی بیاننده درکه
اصحاب کرام و تابعین و مذهب امام ابی حنیفه در
بونلر دیرلر که الله تعالی افعال عبادی خالقدر
و جمیع موجوداتک خالقی اولدر اندن غیری
خالق یوقدر لکن عباد ایچون اختیارات جزئیه
و ارادات قلبیه واردر که طاعت و معاصیه
تعلق ایتمکه قابلدر و بو ارادات جزئیه نک
خارجده وجودی یوقدر که خلق و ایجاده محتاج اوله
زیرا خلق معدومی ایجاد ایتمکه دیرلر بر نسنه که
موجود اولمیه مخلوق دخی دگلدر اول اراده جزئیه یی
مراد ایدن خالقی اولمق لازم گلمز الله تعالی عبدده
بو ارادهٔ جزئیه یی عبدک افعال اختیاریه سنی خلق
و ایجاد ایتمکه شرط عادی قلمشدر و افعال عباد

الله تعالی نک علمی و ارادەسی و تقدیری و لوح
محفوظدە کتبی ایلە اولماسی افعالک عبددن
صدوری جبر ایلە اولماسن اقتضا ایتمز و بالجملە
الله تعالی عبدک فعلنە خالقدر و عبد کاسبدر
تحقیق بودر کە عبد قدرتنی و ارادەسنی فعل جانبنە
صرف ایتمکە کسب دیرلر بو صرف عقیبندە
الله تعالی فعلی ایجاد ایتمکە خلق دیرلر مقدور واحد
ایکی قدرت تحتندە داخلدر لکن جهتلر مختلفدر
فعل مقدوردر اللهدر ایجاد جهتی ایلە مقدوردر عبددر
کسب جهتی ایلە بعض فرق ایدوب دیرلر کە
کسب آلت ایلە واقعدر خلق محل قدرتندە واقع
دکلدر و کسب ایلە قادر منفرد اولامز اما خلق
ایلە قادر منفرد اولور لکن عبدک صرف قدرت
ایتمسنە کسب دیدکلری الله تعالی فعلی خلق ایدرسە در
اگر خلق ایتمزسە کسب دینمز کسب ذاتا خلقە
مقدمدر اما وصفا مؤخردر اگر سؤال اولنورسە کە
ارادۀ جزئیەنک ضدینە نسبتی برابردر بویلە

خلق آلت ایلە دکلدر و کسب محل قدرتندە
واقعدر صح

یعنی وجود و عدم

بویلە اولیجق ارادە دخی ارادە استر تسلسل
لازم کلور جواب بودر کە ارادە بر صفتدر کە احد
ضدینە تعلقی ذات مخصوصەسندندر صفت
اخرایە حاجت یوقدر یعنی احد ضدینی ترجیح ارادەنک
شاننندندر اگر سؤال اولنورسە کە ارادەنک
تعلق ذاتندن اولیجق تعلق ایلدیکی جانب واجب
اولوب جانب آخر ممتنع اولور عبددن اختیار
مسلوب اولمق لازم کلور جواب بودر کە شینک
ارادە ایلە وجوبی ارادەنک و اختیارک وارلغنی
تحقیق ایدر یوخسە اختیارە منافی دکلدر اگر
سؤال اولنورسە کە عبددن صادر اولان
فعلە الله تعالینک علمی و ارادەسی تعلق ایدرسە
اول فعل واجب اولور و اگر عدمنە تعلق ایدرسە
اول فعل ممتنع اولور بویلە اولیجق عبددە اول فعلە
متعلق اختیار و ارادە معتبر اولماز جواب
بودر کە الله تعالینک علمی و ارادەسی عبد اول
فعلی اختیار و ارادە سیلە اشلمەسنە یا ترک

قتلە سبب اولان ضرب کبی ذات
اعتبار ایلە مقدمدر اما قتل اولماسی
وصفی ایلە مؤخردر

ایتمسنه تابعدر یعنی عبد اختیار ایله شیلمسنی یازک
ایتمسنی الله تعالی بلور و مراد ایدر جبر لازم کلمز
نعم لازم کلوردی اکر علم الله و ارادت الله عبدک
اختیارینه سبب و علیت ایله مقدم اولایدی
لکن حال بویله دکلدر بلکه علم معلومه تابعدر واندن
منتبذدر زیرا علم شینک علی ما هو علیه انکشافنه
دیرلر و اما ارادت الله علم الهیه تابعدر و علم معلومه
تابعدر که معلوم عبددن اختیاریله صادر اولان
فعلدر اول فعل دخی عبدک اختیارینه تابعدر بویله
اولیجق ارادت الله فعلی موجب اولوب جبر
لازم کلمدی امام اشعری طرفندن سؤال اولنورسه که
عبدک اختیاری الله تعالی دن خلق ایله اولمیوب
عبددن صادر اولسه اول اختیار ایچون
بر اختیار دخی لازم اولوب دور و تسلسل لازم
کلور جواب اولدر که بو کلام بعینه الله تعالی نک
اختیارنده جاریدر بو کا نه جواب ویررلر ایسه
کندو سؤاللرینه جواب اولور جواب ویره مزلر

ویره مزلر ایسه سؤاللری وارد دکلدر مع هذا
جواب ویریرز که قصداً اختیار اولنان شئ
صوم و صلوة کبی اولورسه البته کندودن اول
بر اختیار و اراده کرکدر اما ضمنا اختیار اولنان
شئ اولورسه قصداً مختار اولان مثلا صومک
ضمننده اختیار کبی اول ضمنا مختار اولان اختیار
کندودن سابق اختیار استمز بلکه قصداً
مختار اولان صومی اختیار اکا تابع اولان اختیاری
دخی تبعا اختیاردر مع هذا جواب ویریرز که فاعل
مختارده ترجیح بلا مرجح جائزدر جائز اولمیان ترجیح
بلا مرجحدر بویله اولیجق فاعل مختارک ارادوسی
مرجح یوق ایکن برشیئه تعلق ایتمک جائزدر شعدان
هارب اولان کمسنه نک اوکینه صرجهتدن بربرینه
مناسب و مساوی ایکی طریق کلسه بربرینه سلوک
ایلدیکی کبی و عطشان اولان کمسنه نک هرجهتدن
مساوی طتلو صو ایله طولمش ایکی بردق عرض
اولنسه برینی اختیار ایتدیکی کبی بو مذهبه کوره

شیطانك وسوسه‌سی معهوده‌سنه جواب
ویرمك معتبر اولور زیرا عملده و ترکده مجبوریز
دیو وسوسه ایتمشیدی عبد اراده‌سنده واقعا
مجبور اولمامغیچه عبده لازم اولان اراده‌سین
طاعت جانبنه صرف ایدوب الله تعالی‌یه
تقرب تحصیل ایتمك کرك طاعاته ثواب
وجنت وعد ایتمشدر و وعده‌سی صادقدر
متقیلری فجار کبی کورمیه‌جکی قطعیدر دیو
شیطانی خائب وخاسر ایدر فالحمد لله
رب العالمین معلوم اوله که الله تعالی‌نك
وما تشاؤن الا ان یشاء الله قول شریفنك
ظاهر معناسی ای قوللر سزلر استقامتی مراد
ایتمزسز مکر الله تعالی ارادت استقامتکزی
مراد ایلیه عبدك ارادتی الله تعالی‌نك عبدك
ارادتنی اراده‌سنه معلق اولدی جبر ظاهر
اولدیغی لکن بو معنی طریقت اشعریه اوزره‌در
ماتریدیه بویله معنی ویررکه ای قوللر سزلر استقا

استقامتکزی مراد ایدوب وجوده کتورمزسز
الله تعالی اول استقامتی مراد ایلیه و خلق ایلیه
اول وقتده استقامت وجوده کلور بو جهته
مجرد عبد ارادت استقامت ایتمك الله تعالی
ارادت استقامت ایتمدکجه استقامته وجود
ویرمز لکن الله تعالی عبده استقامت مراد
ایدوب و خلق ایلسه استقامت وجود بولور
عبد مراد ایتمه‌سه دخی بویله اولیجق عبدك
استقامتنده منت الله تعالی‌نکدر عبد منت
ایتمکه مجال یوقدر لکن بو تجویز بطریق العقلدر
اما بطریق جری العاده البته ارادت عبد
سابق کرکدر که الله تعالی اول مراد اولنان
شیئی مراد ایدوب خلق ایلیه بو معنایه کوره اصلا
شائبه جبر یوقدر معلوم اوله که جبر سؤالنی دفع
ایچون آیت کریمه‌یه آخر معنی ویررز آیت
کریمه‌ده الا ان یشاء الله ده اولان مشیئتك
مفعولی مشیت عبددر دیو اشعری دیدیکی کبی

حتی جبر لازم کلمه بلکه مشیت عبدک مقدمه سی
اولان تصور و تصوردن منبعث اولان
شوق قدر آیت کریمه نک معناسی بودر که ای قوللر
سزلر استقامتی مراد ایتمزسز که الله تعالی سزک
اراده کزک مقدمه سی اولان تصوری و شوقی
جزء وایمیوب خلق ایلیه اول وقتده استقامت کز
وجودده کلمک ممکن اولور زیرا الله تعالی عبدده
شوق یراتمقدن عبد اراده سی صرف اقتضا
ایتمز بلکه شوق باقی ایکن بر مانع ایدوب اراده سن
عبد ترک ایتمک ممکن اولور **تفصیل کلام** بودرکه
هر فعل اختیاریده درت نسنه کرکدر **اولا**
اول فعل اختیاری بر وجه ملایم ایله تصور
ایتمک کرکدر و بو تصور جزئیدر زیرا بو تصوردن
شوق جزئی منبعث اولاجقدر تصور کلیدن
شوق جزئی منبعث اولمادیغی مقامنده مقرردر
و تصور جزئی انسان قبلندن دکلدر زیرا
اختیار سزین دخی واقع اولور **ثانیا** اول تصور جزئی

شوقه خلق ایدر تقدیرنده
ایله اراده جزئیه دخی
خلقنده اولمه لازم کلمز

جزئیدن شوق جزئی منبعث اولمالودر و بو شوق
دخی الله تعالی دندر و بو شوق زیاده و نقصانه
قابلدر اکر اول فعل اختیاری بر وجه ملایم ایله
تصور ایدوب اول وجه ملایم اوزره ملاحظه ده
دوام ایدرسه شوقه کمال کلور و اکر اعراض
ایدرسه یاخود دوام ملاحظه ایتمزسه شوقنه
ضعف طاری اولور **ثالثا** اول فعل اختیاری
ارادت و قصد کرکدر **رابعا** تحریک اعضا
کرکدر بشنجی مرتبه ده اول فعل اختیاری الله
تعالی نک عادتنه بنا خلق و ایجاد ایله وجود بولور
عبددن تأثیر یوقدر نه استقلال طریقیله
و نه اشتراک طریقیله و نه اصل فعلده و نه وصفنده
و عبددن کسب و اختیارک مدخلی واردر
جبر دخی لازم کلمز مذهبمز که مذهب حقدر
بو تقریر اوزره مقرردر بویله ضبط و حفظ اولنه
بوندنصکره معلوم اوله که اول شوق که الله
تعالی نک خلق و ایجادی ایله وار اولدی جزئیه نک

عینی دکلدر که حتی ارادت جزئیه دخی مخلوق
اولوب جبر لازم کله بلکه ارادت نه موجود در
ونه معدومدر احوال قبیلندندر قدرت عبد
مقدور جانبنه صرف اولنمادن عبارتدر
وانکا ده مجال یوقدر محالدر که شوقمز وار ایکن
ارادتمزی صرف ایتمک اولور یا کسل مانع
یا اختیار ادع یا ریا قامع بولنمغله کاه اولور که
ارادت بولنور شوق بولنماز مثلا بر فعل
اختیاری بی بر وجه غیر ملایم ایله تصور ایدوب
اول فعلدن نفرت حاصل اولمشیکن بر
غرض سببیله اول فعله اقدام ایدرز شوقمز
معدوم بلکه نفرت وار ایکن والحاصل شوق
اراده دن و اراده شوقدن باشقه بولنمق
ممکن اولیجق شوق اراده نک عینی اولمق
متصور دکلدر کذلک نفرت ترک فعلک
عینی دکلدر زیرا معلوم اولدیکه نفرت
بولنور ترک فعل بولنماز بلکه نفرت فعل ایله جمع

جمع اولور و ترک فعل بولنور نفرت
بولنماز شوق ایله ترک فعلی جمع اولدیغی کبی
و معلوم اوله که هر فعل اختیاریه ده دورت
نسنه لازمدر دینلدی تصور شوق ارادت
تحریک اعضا شیخ رتبه ده الله تعالی
اول فعلی بطریق العاده خلق ایدر بو دورت
نسنه دن اولکی تصوردر انسان انی ترک
ایتمکه قادر در تصوردن اعراض ایدوب
غیر شیئه اشتغال ایتمکله ایکنجی شوقدر
اول شوق منبعث اولمشیکن وجه غیر ملایم
تصور ایدوب شوقی ازاله بلکه نفرتی
تحصیل ممکندر اوچنجی اراده در انک ترکی
لمانع ممکن اولدیغی ظاهر در اراده ترک
اولنیجه تحریک اعضا دخی متروک اولور
لکن بو دورت نسنه مجموعی بولندقده
الله تعالی اول فعل اختیاری بی خلق ا
ایتمک اولورمی اولور زیرا الله تعالی انک

خلق ایتمه‌سی مانع اولمامق ایله مشروطدر
انکیچون الله تعالی یراتمدقجه عبدک صرف
قدرت ایتمه‌سنه کسب دینلمدی الله تعا
تعالینک عبدک فعلنی خلق ایتمه‌سی عبدک
اراده‌سندن صکره سائر عادیاتنک
اسبابلی اوزره ترتبی قبیلندندر مانع اولممق
شرطدر والحاصل عبد قدرتنی مقدور جانبنه
صرف عقیبنده الله تعالی اول مقدوری
خلق ایدر دیدیکمز تعقب زمانی دکلدر بلکه
تعقب ذاتیدر زیرا اهل سنت عندنده
قدرت مع الفعلدر قبل الفعل دکلدر بعض
کره قدرت قبل الفعلدر دیرلر اندن مراد
سلامت آلات واسباب معناسنه‌در
الله تعالی تکلیفنه مدار اولان قدر حقیقت
قدرتکه استطاعه دیرلر البته مع الفعلدر
سابقده معلوم اولدیکه اهل حقه کوره
مباشرت اسباب ایله اولان افعال اختیا

افعال اختیاریه عبدک کسبیله و الله تعالینک
خلق وایجادی ایله‌در تحقیقی بودرکه عبدک
صرف قدرت و مباشرت اسباب ایتمه‌سی
کسبیدر و عبده مخصوصدر و الله تعالینک
ایجادی خلقیدر الله تعالی‌یه مخصوصدر لکن
فعل کلمه‌سی عامدرکاه الله تعالی‌یه نسبت
اولنور والله خلقکم وما تعملون ده اولان کبی
وکاه عبده نسبت اولنور یکتبون الکتاب
بایدیهم کبی بوندن معلوم اولورکه الله تعالی
عبده تکلیف ایدوب اقیموا الصلوة وآتوا الزکوة
کبی امر ایله مراد بودرکه ای قوللرسزلر اقامت
صلوته وایتاء زکوته صرف قدرت ایدیکز عقیبنده
بز خلق ایده‌لم دیمک اولور نهی ایله تکلیف
دخی بویله‌در مثلا ولا تقربوا الزنا دیو بو زنادن
نهی ایتمک ای عبادسزلر صرف قدرت ایدوب
زنادن کف وامتناعی کسب ایدیکز بز عظیم
الشان عقیبنده امتناع فعلنی خلق ایدرز

دیمك اولور زیرا كف وامتناع افعال
قبیلندندر عدم محض دكلدر اسباب معصیت
حاضره اولوب عبد اقدام ایتمك میسر ایكن
الله تعالیدن خوف ایدوب كندویی
معصیتدن صقنمق كف وامتناع اولمغله
البته فعل قبیلندن اولور و ثوابه نائل اولور
امّا اسباب بولنمیوب معصیت وجوده
كلمسه اكا عدم محض دیرلر كف وامتناع
دیمزلر انده ثواب اولماز اعمی اولان كمسنه
وجه جمیله نظر ایتمه مكله ثوابه نائل اولماز
وعنّین اولان كمسنه زنا ایتمدیكندن ثوابه
واصل اولماز زیرا عدم محضدر افعال اختیاریه دن
دكلدر بلكه اضطراریدر اضطراری اولان
اشیاده نه ثواب اولور ونه عقاب اولور
حالت مخمصه ده اكل میته وشرب خمر ایتمك
كبی بعضی افعال واردر كه مباشرت ایله دكل
بلكه تولید طریقیله در بر كمسنه ضرب ایتدكده انده

انده حاصل اولان وجع والم كبی وكسر زجاج
عقیبنده بولنان انكسار كبی وقتل عقیبنده
بولنان موت كبی بو حاصل اولان الم وانكسار
وموت مولدات در بونلر معتزله عندنده
عبدندر زیرا عبدك فعلی ایكی دورلودر بری
مباشرت ایله در حركت ید كبی وضرب وكسر
وقتل كبی وبری تولید ایله در كه مباشرت ایله
اولان فعلدن تولد ایدر ایكیسی دخی عبدك
خلقی ایله در الله تعالینك خلقی ایله دكلدر دیرلر
باطل اعتقادر امّا بزم معاشر اهل سنت عندنده
جملهسی الله تعالینك خلقی ایله در عبدك
علاقه ومدخلی یوقدر لكن كسب ایله میدر دكلمیدر
مباشرت ایله اولان افعال ضرب وكسر كبی
عبدك كسبیله در امّا مولدات الم وانكسار
كبی عبدك كسبیله دكلدر زیرا اول مولدات
محل قدرت اولان عبد ایله قائمه دكلدر ایكیچون
عبد آنی تركه قادر دكلدر افعال اختیاریه دن

اولایدی ترکه قادر اولوردی مثلا عبددن
کسر زجاج بولندقده انکساری ترک ایتمکه
قادر دکلدر وکذلک ضرب بولندقده حصول
المی ترکه قادر دکلدر قتل بولندقده حصول
موتی ترکه قادر اولمادیغی کبی واما قتل وکسر
وضرب اختیاریه دن اولمغله ترک ایتمکه قادر در
بویلجه حفظ اولنه مسئله افعال عبادک کلیسی
کرک طاعات وکرک معاصی الله تعالینک
اراده سیله وقضاسیله ولوح محفوظده
تقدیریله در لکن طاعت اولان افعالکه
دنیاده ذم وآخرتده عقابه سبب اولمیاندر
الله تعالینک امریله ومحبتیله ورضاسیله در
واما معاصی اولان افعالکه دنیاده ذم
واخرتده عقابه سبب اولان افعالدر الله
الله تعالینک امریله ورضاسیله ومحبتیله دکلدر
زیرا محبت الله اراده ثوابه دیرلر ورضاء الله
ترک اعتراض معناسنه در معصیتده محبت

محبت الله یوقدر آکا ثواب ویرمک مراد
ایتمز ورضاء الله دخی یوقدر اکا اعتراض
ایدر مسئله معلوم اوله که طاعات وعبادات
جمله سی حسندر معاصینک جمله سی قبیحدر لکن
حسن وقبیح اوچ معنایه کلور اولکی معنالری
صفت کمال وصفت نقصاندر که علم
حسندر وجهل قبیحدر دینلدیکی کبی ایکنجی معنالری
غرضه ملایم وغرضه منافردر که هر شی که غرضه
ملایم اوله حسندر وهر شی که غرضه منافر اوله
قبیحدر دینلدیکی کبی ایکنجی معنادن کاهیجه بویله
استخراج اولنورکه حسن شول فعلدر که کندوده
مصلحت اوله وقبیح شول فعلدر که کندوده
مفسده اوله اوچنجی معنالری مدح وثوابه متعلق
اوله ودخی ذم عقابه متعلق اوله حسن وقبیح
ایچون ایکی اولکی معنالری عقلیدر اتفاقا اما
اوچنجی معناکه شرعیدر اشعری عندنده زیرا
افعالک جمله سی شرع شریفک ورودندن

اول مساویه در نه مدحی و نه ذمی و نه ثواب
و نه عقابی اصلا بریسی افعال ذاتنده مقتضیه
دکلدر بلکه شارع بعض افعال ایله امر ایلدی
اول افعال حسن اولدی و بعض افعالدن
نهی ایلدی اول افعال قبیح اولدی واما ماتریدیه
و معتزله عندنده اوچنجی معنا دخی عقلیدر زیرا
شرع شریف کلمزدن اول فعلك ذاتنده
جهت محسنه سی واردر که فاعلی مدح و ثوابه
لایق اولور و بعض فعلك ذاتنده جهت قبیحه سی
واردر که فاعلی ذم و عقابه لایق اولوبوندن
صکره اول جهت بالضروره معلوم اولمق
اولور صدقك حسنی و کذبك قبحی کبی
و ایمان و شکرك حسنی و کفر و کفرانك قبحی
کبی بعضی جهت واردر که عقل ایله بلنمز شرع
ورود ایتدکده بلنور که اول جهت یا محسنه در
یا مقبحه در جهت محسنه رمضان شریفك
آخر کوننك صومنده اولان جهت کبی

کبی و جهت مقبحه شوالك اولکی کوننك
صومنده اولان جهت کبی ماتریدیه ایله معتزله
عندنده شی حسن اولور ذاتنده که شارع انکچون
امر ایدر یاخود شی ذاتنده قبیح اولوردی انکچون
شارع نهی ایدر ماتریدیه ایله معتزله ما بیننده فرق
ماتریدیه دیرلر که اشیانك حسنی و قبحی ایله حاکم
اولان الله تعالی در لکن عقل بعض اشیانك
حسنی و بعض اشیانك قبحنی بلمده آلتدر
واما معتزله دیرلر که حسنده و قبحده حاکم الحق
عقلدر حاصل کلام حسن و قبح امرك و نهینك
موجبیدر اشعری عندنده مدلولیدر موجبی دکلدر
ماتریدی و معتزله عندنده **فائده** معلوم اوله که
ارادت قلبیه یه مناسب اولان اشیا که بش
عدددر اولکی فعلی قصد قلبه کلور و کیدر مکث
ایلمز بوکا هاجس دیرلر ایکنجی قلبه کلور و مکث ایدر
لکن اشلمکده تردد ایتمز بوکا خاطر دیرلر اوچنجی
قلبه کلور و اشلمکده تردد ایدر بوکا حدیث نفس دیرلر

دوردنجی قلبه کلور واشلمك طرفنی ترجیح ایدر
بوکا هم دیرلر بشنجی قلبه کلور واشلمك طرفنی
جبر ایدر وقصدنی قوی ایدر بوکا عزم مصمم دیرلر
ایکی اولکی که هاجس وخاطردر اختیاری دکلدر
انسان انلر ایله مؤاخذه اولنماز کذلك
اوچنجی که حدیث نفسدر ومیل قلب وهیجان
شهوتدر اختیاری اولمامغله انده دخی
مؤاخذه یوقدر حضرت پیغمبر صلی الله تعالی علیه
وسلم بیورر که حدیث نفس مقوله سی اولان
شیلر الله تعالی امتمدن عفو ایلدی اما دوردنجی
که همدر اختیاری اولور اضطراری اولور اختیاری
اولانده مؤاخذه اولنمق کورینور اضطراری
اولانده مؤاخذه یوقدر واما بشنجی که عزم
مصممدر اگر عزمنده قالوب فعل وجوده کلمزسه
بو صورتده فعلی ترك ایتدیکی الله تعالیدن
خوفندن اولورسه حسنه یازیلور زیرا عزمیتی
سیئه ایدی امتناع ایتمه سی حسنه اولور عزمنده

عزمنده طبعه موافقت وشیطانه متابعت
ایتمشیدی امتناع ایتمه سی الله تعالی خوفندن
وطبع شیطانه مخالفت ایتمکله عظیم مجاهده اولمغله
حسنه یازلمق مقرردر واما فعلی ترك ایتدیکی
الله تعالی خوفندن اولمایوب ناسدن حیا
یاخود ریادن ناشی اولورسه بو صورتده علما
اختلاف ایتمشلردر امام غزالینك مختاری
بودر که سیئه یازیلور ومؤاخذه اولنور زیرا
کندو اختیاری ایله قبول ایدوب عزم مصمم
ایلدی بو معنایه دلیل باری تعالینك قول شریفیدر که
بیورر وان تبدوا ما فی انفسکم او تخفوه یحاسبکم
به الله وپیغمبر صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلرینك
قول شریفیدر که بیورر بو ناس نیتلری اوزره حشر
اولورلر آدم کیجه وقتنده عزمیت ایدوب صباحه
داخل اولدقده زنا یا قتل مسلم ایتمکه نیت
ایلسه واول آدم اول کیجه ده بو عزمیت اوزره
اصرار ایلسه واولسه بو نیتی ایله حشر اولور ایچون

حدیث شریفده وارد اولدیکه اهل اسلامدن
ایکی کشی سل سیف ایدوب بر بریله مقاتله
ایلسه‌لر قاتل و مقتول نار جهنمده در سؤال اولندیکه
یا رسول الله قاتلک حالی معلوم اما مقتولک
صوچی ندر بیوردیلر که اول دخی صاحبنی قتل
مراد ایتدی ایدی امام غزالی دیر که بو حدیثده
تصریح واردر که مجرد عزیمت و اراده ایله
اول مقتول اهل ناردن اولدی امام فخر رازی
دخی بو مذهبی اختیار ایتمشدر امام قاضیخان
و بزازی و صاحب خلاصه دیدیلر که بر آدم
بر معصیته قصد ایلسه و آنک اوزرینه عزیمت
ایتمسه اثم اولماز اگر عزیمت ایدرسه اثم اولور
بزازیه زیاده ایدوب دیر که لکن عزیمت اوزره
اثم اولور جارحه ایله اشلدیکی مرتبه اثم اولماز
مثلا زنایه عزیمت ایلسه بالفعل زنایه ترتب
ایدن وبال یازلمز عزیمتنک وبالی یازیلور
امام کرمانی دخی بو مذهبی اختیار ایدوب

دیمشدر که بر آدم یکرمی کوندن صکره
بر وقت نمازی ترک ایتمکه عزیمت ایتسه اول
ساعتده اثم اولور لکن عزیمتی اوزره یوخسه
ترک صلوة اوزره دکل و بعض علما اختیاری
اوزره عزیمت مرتبه‌سنده مؤاخذه یوقدر
بو معنایه دلیل باری تعالینک قول شریفیدر که
بیورر لها ما کسبت و علیها ما اکتسبت کلمه
لام خیرده مستعمله در انکیچون تصرفه محتاج اولمیان
لفظ کسبی ذکر ایلدی اما علی کلمه‌سی مضرت ایچون
اولمغله زیاده تصرف و معالجه‌یه محتاج اولان
اکتساب کلمه‌سن علی ایله ذکر ایلدی امام بخاری
ابو هریره‌دن روایت ایدر که پیغمبر صلی الله تعالی
علیه و سلم بیورمشلر که الله تعالی بنم امتمک
قلبنده اولان شیلری عفو ایتمشدر ما دامکه
امتمدن اولان کمسنه اول قلبنه کلن نسنه‌یی تکلم
ایتمیه یاخود انکله عمل ایتمیه لکن بعض نسنه واردر که
مجرد عزیمت ایله تمام اولور مقتضاسیله عمله

حاجت یوقدر کفر کبی اعتقاد بدعت کبی و دخی
کبر و عجب کبی و بونلرک امثالی شیلرده بالاتفاق
مؤاخذه واردر بوندن صکره معلوم اولدیکه بوندن
مجرد عزیمت مرتبه سنده مؤاخذه یوقدر دندیکی
حق و صواب اولدیغنده شبهه یوقدر اکر مؤاخذه
واردر دینلسه حدیثنک آخری مالم تتکلم او تعمل به
لغو اولمق لازم کلور قلبه کلن عفو اولنور قول
شریفندن مراد عزیمت مرتبه سنک غیری وهم
حدیث نفس و میلان قلبدر دینلسه بونلر سائر
امتلردن دخی معفودر بونلر امور اختیاریه دن
اولمدیغندن زیرا اختیاری اولمیان امور قلبیه
کلمکله امتلردن هیچ بر امت مؤاخذه اولنمز اکر
بوکا حمل اولنسه پیغمبر صلی الله تعالی علیه وسلم
عفی عن امتی دیوا امتنی تخصیصه وجه قالمز بو بیله
اولیجق بعید دکلدر که بو امتت مرحومه جمله احمدن
خیرلو اولدیغی حبیب اللهه تکریما و صفی اللهه
تشریفا قطعیدر قلبلرینه کلن اشیا فعله چقمدقچه معه

چقمدقچه معفو و مغفور اوله امام غزالی رحمة الله
علیه تضییق ایتدیکنه باقلمز و ذکر ایلدیکی دلیلره
جواب ویریرز که الله تعالینک و ان تبدوا
ما فی انفسکم او تخفوه یحاسبکم به الله قول شریفندن
مراد کتمان شهادتدر یعنی ای شاهدلر کتمان
شهادتی اظهار ایتسکز یا اخفا ایتسکز محاسبه
اولنورسکز دیمکدر یاخود مراد کفره یه محبتدر یعنی
مؤمن اولان کمسنه کافره محبت ایلسه کرک اظهار
ایلسون کرک اخفا ایلسون محاسبه اولنور دیمکدر
یاخود بو آیت کریمه لا یکلف الله نفسا الا وسعها
آیت کریمه سی ایله منسوخدر یاخود محاسبه آخرتده
عذاب ایچون دکلدر بلکه محاسبه ایدر مقابله سنده
دنیاده انسانه اصابت ایدن مصیبتلر و امراض
و اوجاع مقوله سی شیلردر یاخود محاسبه مجرده
اعلان و اختیار در یوخسه عذاب دکلدر
واما قاتل و مقتول نارده در حدیثی مقتول مجرد اولدی
اراده و عزیمت ایله قالمدی بلکه سل سیف ایدوب

میدانه کلدی اعمال جارحه دن اولدی اثم
ایدلوب اهل ناردن اولدی و آنا ناس نیتلری
اوزره حشر اولدی حدیثندن مراد اعمال
حسنه یه نیت و عزمیت اوزره حشر اولنور
دیمک اولور زیرا حسنه یه نیت و عزمیت
ایتمده حسنه یازلمسی مقرر در تسلیم اولنسه نیت
معصیت مراد اولدیغی انکله حشر اولنمادن
عذاب و عقاب اولنماغی اقتضا ایتمز بلکه
مجرد اختیاری ایله معاتبه اوله یاخود اولدخی عفو
اولنه مسامحه ده قاله کلامز مؤاخذه و عذاب
اولماده در بویلجه حفظ اولنه لکن انکاره مجال
یوقدر که کمال عبودیت انسان قلبنی رزائلدن
و صفات خبیثه دن و عزائم فاسده دن تطهیر ایدوب
اخلاق حمیده و صفات طیبه و نیات صالحه
ایله تزیین ایتمده در بو حالت انبیاء عظام و اصفیا
کرام حضراتلرینک طریقی در بلکه جمیع انفاسنی
تقرب الی الله اسبابنه صرف ایتمک کرک اکر

اکر الله تعالی نک رضواننذن تبعید ایدن
اسبابه صرف ایدرسه بر خسران عظیمدر که
اصلا تدارکی ممکن دکلدر و عند الموت و بعد الموت
ابدا الاباد حسرت و ندامتدر که معالجه قابل دکلدر
بو معنادن ناشی حدیث شریفده کلدیکه هر کسنه
یوقدر که اکر صالح و اکر فاسق یوم قیامتده البته
پشیمان اولسه کرک فاسقلر ندامت و حسرت
چکر که نیچون دنیاده استقامت اوزره اولمادق
صالحلر ندامت و حسرت چکر که نیچون دنیاده
طاعات و عباداتی زیاده ایدوب درجات
رفیعه یه نائل اولمادق الله تعالی جمله مزه هر عملمزده
و ترکمزده نیات صالحه ایله عمرلریمزی میمون و مبارک
کچورمزی رسول الثقلین حرمتنه میسر ایلیه امین
تنبیه معلوم اوله که بو قلبه کلن خواطر انسانی
یا افعاله باعث اولور یاخود ترکه باعث اولور
و بو خواطری الله تعالی انسانک قلبنده احداث
ایدر اکر ابتداده احداث ایدرسه یعنی ملک

وغیری نسنه واسطه سیله اولمازسه اکا خاطر
دیرلر علامتی بودر که قوی ومصمم اولوب اصلا
کندوده تردد اولمازو اعمال باطنه ده اولور
ایمان واسلام واخلاص وریا واخلاق حمیده
وخصال ذمیمه کبی وبر خیرلو نسنه ده اجتهاد
وطاعت عقیبنده اولوب خاطر دخی خیرلو
اولورسه باری تعالی دن اکرامدر بوکا هدایت
وتوفیق دنیلور کاهیجه بر ذنب عقیبنده اولور
باری تعالی دن اهانت وعقوبتدر بوکا خذلان
واضلال دنیلور واکر ابتدا ده احداث ایتمزسه
یا ملک واسطه سیله یاخود شهواته مائل طبیعت
واسطه سیله یاخود شیطان وسطه سیله احداث
ایدر اکر ملک واسطه سیله احداث ایدرسه
علامتی اولدر که البته خیرلو شیده اولور انسان
اول شئی اشلمک ایله ترک بیننده تردد اوزره
اولور وغالبا انساندن طاعت یا معصیت
صادر اولمقسزن اولور واعمال ظاهر که صوم

صوم وصلاة وحج وزکوة کبی اشیاده اولور
وبو ملک انسانک قلبنک صاغ قولاغی اوزره
جلوس ایتمشدر وبو ملکه ملهم دیرلر ودعوتنه الهام
دیرلر واکر شهواته مائل طبیعت واسطه سیله
احداث ایدرسه علامتی اولدر که البته شرده
اولان شیده اولور حالت واحدده ثابت
اولوب الله تعالی یی ذکر ایتمک ایله معدوم
اولماز بلکه قلت وضعف دخی کلمز بو طبیعته
نفس دیرلر دعوتنه هوا دیرلر واکر شیطان واسطه سیله
احداث ایدرسه علامتی اولدر که انسان
مضطرب ومتردد اولور وغالبا انساندن
برکناه صادر اولمقسزن اولور والله تعالی یی
ذکر ایتمکله کندویه قلت وضعف کلور بلکه
منعدم اولور وغالبا شیطانک دعوت
ایتدیکی نسنه شر اولور کاهیجه برخیر مفضوله
دعوت ایدر که افضل اولان طاعتدن منع
ایدوب ثواب کثیردن محروم ایتمکیچون یاخود

عجب ... ویرو کبر کبی وبال عظیمه ایصال ایتمکیچون
وبو شیطانک دعوت ایندیکی شی خیرلو اولدیغینک
علامتی اولدرکه انسانک قلبی اول شیء ایشلمه‌ده
نشاط وعجله وامن وامان اوزره اولوب
خشیت وتأنی وخوف اوزره اولمازو اول
ایشنک عاقبتنی ملاحظه ایدوب بصیرت اوزره
اولمازو بو شیطان انسانک قلبنک صول
قولاغی اوزره جلوس ایتمشدر بو شیطانه
وسواس وخناس دیرلر دعوتنه وسوسه
دیرلر حدیث شریفده وارد اولدیکه ابن ابی
الدنیا حضرتلرندن روایت اولنورکه رسول
اکرم ونبی محترم صلی الله تعالی علیه وسلم بیورمشدرکه
شیطان خرطومنی انسانک قلبی اوزره وضع
ایتمشدر اگر انسان الله تعالی یی ذکر ایدرسه
تأخر ایدر اگر الله تعالی یی ذکر ایتمزسه انسانک
قلبنی بر لقمه کبی آغزنه آلوب وسوسه ایدر شرندن
الله تعالی یه التجا ایدرز بیوک دشمندر سؤال

سؤال قلبه کلن خاطر خیر میدر یوخسه شر میدر
نه دن معلوم اولورکه انسان بصیرت اوزره
اولوب مقتضای خیر ایله عمل ایدوب مقتضای
شردن حذر ایده جواب معلوم اوله که خاطر
خیری وخاطر شری فرق ایچون دورت میزان
واردر که مرتبه‌در اولکی بودرکه اول خاطری
شرع شریفه تطبیق ایدرز اگر شرعده نظیری
وار ایسه خیردر یوغیسه شردر ایکنجی بر مرشد
کامل که علماء آخرتدن اولان کمسنه یه عرض
ایدرز اگر خیردر دیرسه خیردر شردر دیرسه
شردر اوچنجی صلحانک احوالنه تطبیق ایدرز
اگر خاطری ایشلمده انلره اقتدا بولنورسه خیردر
بولنمزسه شردر دوردنجی نفس اماره مزه عرض
ایدرز اگر نفس اماره اندن تنفر ایدرسه لکن
نفرتی الله تعالی خوفندن اولمیوب بلکه بحسب الطبع
اولورسه خیردر واگر اول خاطره میل طبع ایله میل
ایدوب الله تعالی دن رحمت رجاسندن ناشی

میل ایتمزسه شر در زیرا نفس کند و طبعی اوزره
تأثیر ایتمزسه البته امان بولمز. **سؤال** شیطان
لعینک مکر و حیله‌سی نه طرز در و اندن حذر نیجه
ممکندر **جواب** معلوم اولسونکه شیطانک
حیله‌سی انسانی طاعتدن منع ایتمده مکر
و خدیعه‌سی یدی دورلودر اولکی بودرکه انسانی
طاعتدن منع ایدر اگر انسان موفق ایسه دیرکه
لابد انسان ایچون دنیاده آخرت ایچون
زاد و زواد ادخار عمل کرکدر ایکنجی بودرکه طاعتی
تأخیر ایله امر ایدر اگر موفق ایسه دیرکه هر کون
ایچون الله تعالی عمل تعیین ایتمشدر بو کونک
عملنی یارینکی کونه قوسام یارینکی کونک عملنی نه زمان
ایده‌یم و هم بنم اجلم المده دکلدر که عملی تأخیر ایتمک
ضرر ویرمیه اوچنجی بودرکه طاعتده عجله ایله امر
ایدر بو طاعتدن تیزجه فارغ اولکه بر غیریسی
طاعت دخی ایشلیه‌سن دیر اگر موفق ایسه
دیرکه عملک قلیل تمامجه اولمجه ناقص اولان

30

چوق عملدن خیرلودر زیرا عجله‌ده نقصان مقرردر
دوردنجی بودرکه ریا ایله امر ایدر اگر موفق ایسه
دیرکه الله تعالی بنم عملمی بلدیکی کافیدر ناسن نفع
و ضرره قادر دکلدر انلر عملمی بلمش بلممش قایرمم بشنجی
بودرکه نه عجیب متنبه آدمسن آفرین سندن غیری
سنک کبی اعمال صالحه‌یه مشغول یوقدر
بوندن مرادی عجبه ایقاع ایدوب آثم ایتمسه
کرک اگر موفق ایسه دیرکه الله تعالی بکا توفیقین
رفیق ایتمشدر بو خصوصده منت الله تعالی‌یه‌در
یوخسه بنم معصیتم الله تعالینک بکا اولان
انعام و احسانه نسبت عملمک نه قیمتی وار اگر
عملی قبول ایدوب اعتبار ایدرسه کرم و تفضل
ینه کندودر التنجی بودرکه عمل ایتمکه حاجت
یوقدر الله تعالی سنی سعید یراتدی ایسه عملی
ترک ایتمسک ضرر ویرمز شقی یراتدی ایسه
عملده فائده ویرمز نیچون راحتکی ترک ایدرسن
اگر موفق ایسه دیرکه بن الله تعالینک قولیم

٢٠

قوله لازم اولان سیدنك امرینه امتثالدر اكر
سعید ایسم زیاده ثواب ایچون عمله محتاجم اكر
شقی ایسم عمل ایتدكده كمدونفسی لوم ایتمم
مع هذا مطیع اولوب ناره كرمك عاصی اولوبده
نار كرمدن اولی در باخصوص كه الله تعالی
طاعاته جنّت وعد ایتمشدر ووعدنده صادقدر
بدبختی بودركه اعمال مقدره در تقدیره مخالفته
قادر دكلسز عملده وارادده مجبورسز دیو
وسوسه ایدر اكر موفق ایسه دیركه عملده وارادده
مختارز جبر یوقدر مراد ایدرسك طاعت ایدوب
ثوابه نائل اولورز مراد ایدرسك معصیت ایدوب
عقابه مستحق اولورز ارادت جزئیه مسئلهسی
سابقده معلوم اولدی اول قاعده
ایله شیطانك حیله لرندن امین
اولورز فالحمد لله
رب العالمین
م

SÜLEYMANİYE G. KÜTÜPHANESİ
Kısmı: Hacı Mahmud Ef.
Yeni Kayıt No.
Eski Kayıt No. 1494
Tasnif No. 297.3